

KUIDAS TÕRJUB VENEMAA SÜÜDISTUSI KÜBER- JA VALEINFORÜNNAKUTES: UUDISEPORTAALI RT KEELELISTE STRATEEGIAE ANALÜÜS

Julius Koppel, Sten Hansson

ÜLEVAADE. Venemaa Föderatsiooni valitsus kasutab geopoliitilisel eesmärgil teiste riikide vastu küber- ja inforünnakuid.¹ Rahvusvahelises avalikkuses on need pälvinud kriitikat, kuid Venemaa tõrjub süüdistusi, õigustades sel viisil oma tegevust. Venemaa strateegilise kommunikatsiooni paremaks mõistmiseks oleme analüüsinud, kuidas kujutab Venemaa süüdistamist küber- ja inforünnakutes Venemaa suurim riiklikult rahastatud rahvusvaheline uudiseportaal RT.com. Analüüsist nähtub, et RT artiklites tõrjutakse Venemaa vastu suunatud süüdistusi küber- ja valeinforünnakutes peamiselt neljal moel: (1) süüdistusi kujutatakse alusetutena ja tõendeid olematutena, (2) süüdistajaid kujutatakse pahatahtlikena ja Venemaad ohvrina, (3) süüdistajaid kujutatakse ebausaldusväärsete või naeruväärsetena ning (4) lugejad aetakse segadusse, et juhtida tähelepanu süüdistustelt eemale või panna neis kahtlema.

Võtmesõnad: Venemaa, strateegiline kommunikatsioon, küberrünne, infosõda, süüvältimine, RT

Keywords: Russia, strategic communication, cyberattack, information warfare, blame avoidance, RT

1. Sissejuhatus

Venemaa keskendub lisaks traditsioonilisele sõjale järjest aktiivsemalt hübriidsõjale, kasutades geopoliitilisel eesmärgil muu hulgas erinevaid info-tehnoloogilisi mõjutusvahendeid ja -kanaleid². Need hõlmavad nii küberrünnakuid kui ka pahatahtliku eksitava või valeinfo levitamist uudisekanalite

¹ Artikkel on kirjutatud teadusprojekti O-014 „Strateegiline narratiiv julgeolekudilemma kujundajana (08.03.2019–31.01.2023)“ raames.

² Jasper, S. 2020. Russian Cyber Operations: Coding the Boundaries of Conflict. Washington, D.C.: Georgetown University Press. [Jasper 2020] Lupion, M. 2018. The Gray War of Our Time: Information Warfare and the Kremlin's Weaponization of Russian-Language Digital News. – The Journal of Slavic Military Studies, Vol. 31, No. 3.

ja sotsiaalmeedia vahendusel. Küberrünnakutega võidakse halvata riiklikke arvutivõrke, varastada delikaatset infot (sh terviseandmeid) ning põhjustada elutähtsate teenuste katkestusi. Näiteks Ukrainas jäi 2015. aastal veerand miljonit inimest küberrünnaku tõttu ilma elektrita³. Valeinforünnakute eesmärk võib olla järjepidev manipuleerimine teiste riikide elanikkonnaga, mille tulemusel saavutatakse kas elanike poolehoid manipuleerija ideedele või elanikkonna killustatus ja usaldamatus demokraatlike institutsioonide vastu.

Küber- ja valeinforünnakute eripära seisneb selles, et sageli pole võimalik täie kindlusega kedagi nendes otseselt süüdistada – küberrünnaku tegijaid on keeruline tuvastada ja valeinformatsioon võib olla esitatud varjatult. See jätab rünnakutes süüdistatavale võimaluse süüdistusi tõrjuda, kasutades mitmesuguseid retoorilisi süüvältimisstrateegiaid. Oskus süüvältimisstrateegiaid kindlaks teha suunab nii analüütikuid kui ka meediatarbijaid Venemaa rahastatud kanalite kaudu levitatavatesse sõnumitesse kriitilisemalt suhtuma ja aitab võimalikke mõjutusvõtteid paremini läbi näha.

Siinses artiklis on vaatluse all süüdistuste keeleline tõrjumine Venemaa riiklikult rahastatud meediakanali RT lugudes küber- ja valeinforünnakute kontekstis, et juhtida tähelepanu süüvältimise tavapärastele võtetele Venemaa retoorikas. Valimis on portaalis RT.com aastatel 2018–2020 ilmunud 27 Venemaa vastu suunatud küber- ja inforünnakute süüdistustest kõnelevat ingliskeelset artiklit. Ilmekamad näited leiavad lähemalt käsitlemist analüüsi-osas. RT-d on kasutatud näitena, kuna see on suurim rahvusvahelise auditooriumiga Kremli rahastatud uudisevõrgustik. Otsing on piiritletud viimaste aastatega, et saada ülevaade värskematest süüvältimisjuhtumitest. Valimi moodustamiseks on otsitud esmalt küber- ja valeinforünnakutega seotud sõnu sisaldavaid artikleid ning seejärel valitud nende seast välja kõik artiklid, mis käsitlesid küber- ja valeinforünnakutega seotud süüdistusi või õigustusi. Analüüsi tausta avab lühiülevaade Venemaa küber- ja valeinforünnakutest, RT portaalist ning süüvältimise keeleliste strateegiate uurimisest.

³ Xiang, Y.; Wang, L.; Liu, N. 2017. Coordinated attacks on electric power systems in a cyber-physical environment. – Electric Power Systems Research, Vol. 149.

2. Venemaa küber- ja valeinforünnakud

Ajalooliselt on Venemaa pidanud täitma suurriiklikke ambitsioone puudulike vahenditega, seetõttu on asümmeetriliste vahendite kasutus olnud vältimatu⁴. Asümmeetriliste vahendite hulka, mille strateegiline kasutamine võib anda võrdlemisi väikese pingutusega arvestatava tulemuse, kuuluvad küber- ja valeinforünnakud.

Küberrünnak on rünnak küberruumis, mille tulemusena varastatakse või muudetakse näiteks andmeid või võetakse süsteemide üle kontroll⁵. Riigi toimimist on võimalik küberrünnakutega ulatuslikult häirida, kui paljud riigi valitsussüsteemid on mugavuse ja säästlikkuse tõttu küberruumis. Nii näiteks sai Eestist 2007. aastal Venemaa küberrünnakute sihtmärk.⁶ Ehkki toonased rünnakud ei olnud kuigi suurte tagajärgedega, on Venemaa mõistnud küberruumi potentsiaali juba varem. Selleks, et luua endale soodsad tingimused küberruumis, on Venemaa alates 1990. aastate keskpaigast olnud juhtfiguur rahvusvahelistes küber- ja informatsiooniturvalisuse kohtumistes, mis on võimaldanud suunata teemade käsitlemist endale sobivalt.⁷ Venemaale on kasulik rahvusvaheliste reeglite vähesus küberruumis, kuna see võimaldab viia enda rahvusvaheliste huvide ja eesmärkide nimel ellu teisi riike kahjustavaid tegusid (näiteks mõjutada nende valimistulemusi), toomata Venemaale kaasa negatiivseid tagajärgi⁸.

Pahatahtlik valeinfo ehk desinformatsioon on teadlikult jagatud tööle mittevastav või eksitav informatsioon, mis on mõeldud kahju tegemiseks⁹. Valeinformatsiooniga ründamine koos propagandaga on olnud Venemaa arsenalis Euroopa Liidu ja naaberriikide kohalike debattide mõjutamisel, et nõrgestada

⁴ **Galeotti, M.** 2016. Hybrid, ambiguous, and non-linear? How new is Russia's 'new way of war'? – *Small Wars & Insurgencies*, Vol. 27, Issue 2.

⁵ **Bruijn, H. de; Janssen, M.** 2017. Building cybersecurity awareness: The need for evidence-based framing strategies. – *Government Information Quarterly*, Vol. 34, No. 1, p. 1.

⁶ **Cohen, R. S.; Radin, A.** 2019. *Russia's Hostile Measures in Europe: Understanding the Threat*. Santa Monica, California: RAND Corporation. [Cohen, Radin 2019]

⁷ **Thomas, T.** 2014. Russia's Information Warfare Strategy: Can the Nation Cope in Future Conflicts? – *The Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 27, Issue 1, p. 102.

⁸ **Jasper** 2020, p. 3.

⁹ **Wardle, C.; Derakhshan, H.** 2017. Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making. Council of Europe report DGI(2017)09, p. 5. <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c> (10.06.2020).

ühetekeuluvust Euroopa Liidus ja mainet naaberriikide hulgas¹⁰. Venemaa käsitluses käib maailmas kogu aeg infosõda, millesse on kaasatud ka Venemaa¹¹. Venemaa praegune infosõda on Nõukogude Liidu aegse propaganda jätk. Külma sõja aegsed desinformatsiooni kasutamise strateegiad on kolinud suuresti internetti, ent nende üldpõhimõtted ei ole peaaegu üldse muutunud. See puudutab muu hulgas teiste riikide meedia mõjutamist, pakkudes neile täielikult või osaliselt võltsitud lugusid ja värvates kohalikke ajakirjanikke, ning teiste riikide sisepoliitika mõjutamiseks variorganisatsioonide kasutamist. Eesmärgid on samad, muutunud on vaid kvantiteet, kvaliteet ja kasutatavad vahendid, mistõttu on praegune propaganda suurema aktiivsusega, ent raskemini tuvastatav ja kontrollitav.¹² Lääneriigid pole uurijate hinnangul suutnud rakendada Venemaa infosõja vastu võrdväärset asümmeetrilist jõudu, milleks võiksid olla näiteks jõulised sanktsioonid Venemaa riigiduumaliikmete vastu¹³. Küll aga on nii NATO kui ka Euroopa Liit toetanud ja avaldanud raporteid, milles süüdistatakse Venemaad küber- ja inforünnakutes ning pakutakse võimalikke lahendusi nende vastu võitlemiseks¹⁴.

¹⁰ **Meister, S.** (ed.) 2018. Understanding Russian Communication Strategy: Case Studies of Serbia and Estonia. – ifa (Institut für Auslandsbeziehungen) Edition Culture and Foreign Policy. <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/59979> (26.05.2020). [**Meister** 2018] **Hellman, M.; Wagnsson, C.** 2017. How can European states respond to Russian information warfare? An analytical framework. – European Security, Vol. 26, Issue 2.

¹¹ **Mölder, H.; Sazonov, V.** 2018. Information Warfare as the Hobbesian Concept of Modern Times – The Principles, Techniques, and Tools of Russian Information Operations in the Donbass. – The Journal of Slavic Military Studies, Vol. 31, Issue 3.

¹² **Fedchenko, Y.** 2016. Kremlin propaganda: Soviet active measures by other means. – Sõjateadlane (Estonian Journal of Military Studies), Vol. 2. Tartu: Eesti Ülikoolide Kirjastus. **Rid, T.** 2020. Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare. London: Profile Books.

¹³ **Thornton, R.** 2015. The Changing Nature of Modern Warfare. – RUSI Journal, Vol. 160, Issue 4.

¹⁴ Vt nt **Cohen, Radin** 2019. Vt ka **Lucas, E.; Pomerantsev, P.** 2017. Winning the Information War Redux: Techniques and Counterstrategies to Russian Propaganda in Central and Eastern Europe. Extended and Revised Edition. Center for European Policy Analysis (CEPA). https://docs.wixstatic.com/ugd/644196_264a764d8fc04714a883355f4ac682b9.pdf (22.07.2020). Vt ka **Sazonov, V.; Müür, K.; Mölder, H.** 2016. Russian Information Campaign Against Ukrainian State and Defence Forces. – NATO Strategic Communications Centre of Excellence, April 26. <https://stratcomcoe.org/russian-information-campaign-against-ukrainian-state-and-defence-forces-0> (23.07.2020).

3. Venemaa riiklikult rahastatav uudiseportaali RT

RT (varem Russia Today) on Venemaa Föderatsiooni rahastatud globaalne uudisevõrgustik (TV, raadiosaated, veebiplatvormid jm)¹⁵. Selle igapäevase auditooriumi suurus on RT väitel 100 miljonit inimest, seejuures pärineb suurim auditoorium, 43 miljonit jälgijat, Euroopa riikidest.

RT-d seostatakse sageli Venemaa huvide propageerimisega ning sellele viidatakse akadeemilises kirjanduses kui Venemaa propagandakanalile¹⁶. Samas toodab RT otsesest propagandast nüüdseks rohkem mitmekesist, raskesti kontrollitavat ja kohati vastuolulist sisu. Eesmärk on tekitada segadust ja kahtlusi, et suurendada usaldamatust Lääne ajakirjanduse, valitsuste ja institutsioonide vastu.¹⁷ Lisaks soovib RT õõnestada Lääne liberaalset demokraatiat, levitades samal ajal Venemaa Föderatsioonile kasulikke ideid ja Venemaa positiivset kuvandit¹⁸. Sealjuures kaitseb RT enda sõnul traditsioonilisi liberaal-demokraatlikke ideid, nagu sõnavabadus, kriitiline ajakirjandus ja iseseisev mõtlemine. Sellisele pehme jõu kasutamisele aitavad kaasa RT Lääne külalis-kaasautorid, kelle kommentaare esitab RT igal juhul Venemaa eesmärke toetaval moel.¹⁹

Nimetatud asjaolude tõttu leiab Euroopa väärtuste mõttekoja Kremli vaatlusprogrammi analüütik Monika L. Richter aruandes RT toimetuse strateegiast, et RT-d on igati paslik nimetada Kremli valeinformatsiooni vahendiks ja vaenulikuks välismaiseks mõjutajaks²⁰. Leedsi ülikooli Vene meedia spetsialist Ilya Yablokov kirjeldab RT-d kui Venemaa tööriista Ameerika

¹⁵ RT. <https://www.rt.com/about-us/> (27.04.2020).

¹⁶ Meister 2018. Orttung, R. W.; Nelson, E. 2019. Russia Today's strategy and effectiveness on YouTube. – Post-Soviet Affairs, Vol. 35, Issue 2. [Orttung, Nelson 2019] Richter, M. L. 2017. The Kremlin's Platform for 'Useful Idiots' in the West: An Overview of RT's Editorial Strategy and Evidence of Impact. – European Values. <https://mronline.org/wp-content/uploads/2017/12/Overview-of-RTs-Editorial-Strategy-and-Evidence-of-Impact-1.pdf> (04.10.2021). [Richter 2017] Ventsel, A.; Madisson, M.-L.; Hansson, S. 2021. Russia's Strategic Blame Narratives: Comparative Analysis of Domestic and International Media Coverage About 5G. – Mölder, H.; Sazonov, V.; Chochia, A.; Kerikmäe, T. (eds.). The Russian Federation in Global Knowledge Warfare. Cham: Springer.

¹⁷ Miazhevich, G. 2018. Nation branding in the post-broadcast era: The case of RT. – European Journal of Cultural Studies, Vol. 21, Issue 5. Richter 2017.

¹⁸ Orttung, Nelson 2019, p. 78.

¹⁹ Richter 2017, p. 37.

²⁰ Richter 2017.

Ühendriikide globaalse positsiooni õõnestamisel, kujutades Venemaad USA kui rahvusvahelise ohu peamise vastasjõuna²¹.

RT mõju sõltub suuresti sellest, kui paljud kohalikud meediakanalid või mõjukad avaliku elu tegelased selle sisu jagavad²². Kremli valeinformatsiooni-kanalite mõjust rääkimisel tasub üldiselt olla ettevaatlik, sest kui rääkida need väga ohtlikuks, annab see neile mõju juurde²³.

4. Analüüsimeetod: süüdistuste tõrjumine

Poliitilises elus võib avalike süüdistuste või skandaalide sihtmärgiks sattumine hävitada isiku või organisatsiooni maine ning tuua kaasa ameti- või võimupositsiooni kaotamise. Seetõttu püüavad poliitikud, valitsused ja ametnikud enamasti süüdistusi vältida või tõrjuda.²⁴ Süüdistuste tõrjumiseks ehk n-ö nahahoidmiseks (ingl *blame avoidance*) kasutavad poliitilised toimijad keelelisi võtteid, mis hõlmavad süüküsimusega seotud tegelaste ja tegevuste kujutamist endale sobival viisil, argumenteerimist, legitimeerimist ning eitamist²⁵. Mõnda süüvältimisel kasutatavat keelelist või retoorilist võtet võib pidada ühiskondlikult probleemseks, kuna sellega võib inimesi eksitada, takistada ratsionaalset avalikku debatti mõne teema üle, aga ka mõjutada poliitilisi eesmärke ja liite ning õigustada kahjulikke tegusid või käitumisviise²⁶.

On asjakohane eeldada, et RT-s kui Venemaa riiklikult rahastatud kanalis avaldatud lugudes tõrjutakse erinevaid Venemaa vastu esitatud süüdistusi, sealhulgas süüdistusi küber- ja inforünnakutes, lähtudes Venemaa huvidest.

²¹ **Yablokov, I.** 2015. Conspiracy Theories as a Russian Public Diplomacy Tool: The Case of Russia Today (RT). – *Politics*, Vol. 35, Issue 3/4.

²² **Richter** 2017, p. 4.

²³ *Ibid.*, p. 38.

²⁴ **Weaver, R. K.** 1986. The Politics of Blame Avoidance. – *Journal of Public Policy*, Vol. 6, No. 4. **Hood, C.** 2011. *The Blame Game: Spin, Bureaucracy, and Self-Preservation in Government*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

²⁵ **Hansson, S.** 2015. Discursive strategies of blame avoidance in government: A framework for analysis. – *Discourse & Society*, Vol. 26, Issue 3. [**Hansson** 2015]

²⁶ *Ibid.* Vt ka **Hansson, S.** 2018. The discursive micro-politics of blame avoidance: Unpacking the language of government blame games. – *Policy Sciences*, Vol. 51, Issue 4. [**Hansson** 2018] **Hansson, S.** 2019. Brexit and blame avoidance: Officeholders' discursive strategies of self-preservation. – Koller, V.; Kopf, S.; Miglbauer, M. (eds.). *Discourses of Brexit*. London: Routledge.

Analüüsi valimisse võetud RT tekstidest otsisime varasemale metoodilisele kirjandusele²⁷ toetudes järgmisi tüüpilisi süüvältimise keelelisi võtteid.

1. Kustutada verbaalsed viited ründajale, võimalikele ohvritele, kaotustele, kannatustele. Mitte mainida süüdistatava üleastumisi või negatiivset iseloomu. Vältitakse seose tekkimist negatiivse teo ja süüdistatava vahel, nende koosinemist samas kontekstis.
2. Lisada lingvistilisi, visuaalseid jms vihjeid, et võimendada juhtunu positiivseid omadusi või juhtida tähelepanu negatiivsest eemale. Rääkida halb heaks, kasutades eufemisme (mahendavat sõna või väljendit), metafoore (sarnasuse alusel tähenduse ülekandmist), abstraktsioone, üldistusi ja kontekstist välja rebitud statistikat. Näiteks on võimalik küberrünnakutest rääkida kui kellegi soovist „hinnata turvavõrkude tugevust“.
3. Korraldada ümber sündmuste järjestus, et välistada tegevuse ja juhtunu vahelist seotust. Sellisel juhul tundub, nagu süüväärne tegu tuleneks hoopis muudest, süüdistatavast sõltumatutest teguritest.
4. Legitimeerida (õigustada) probleemset tegevust, viidates autoriteedile, jagatud väärtustele või ratsionaalsele kasule. Näiteks võidakse oma otsuste õigustamisel väita, et toetutakse ekspertide soovitudele.
5. Kujutada ennast kangelase või ohvrina, teisi aga pahalaste või anti-kangelastena. Näiteks kui kasutatakse fraasi *järjekordne Venemaa vastu suunatud rünnak*, suunab see lugejat mõtlema Venemaast kui alatisest ohvrast, mitte kui süüdlasest.
6. Eitada süüteo toimepanemist või selle tahtlikkust. Väita, et pole midagi tehtud, et tegu ei olnud tahtlik või on tegijast valesti aru saadud. Küber- ja valeinforünnakute korral on võimalik süüd täielikult eitada, kuna sageli on ründajat raske kindlaks teha.
7. Kasutada liialdusi ja ebamääraseid väljendeid või õhutada kahtlusi, et muuta tegude tajutavat olemust ja tegijate vastutust. Küber- ja valeinforünnakutes süüdistatavad võivad näiteks kasutada fraase, mis seavad kahtluse alla süütõendite olemasolu või usaldusväarsuse.
8. Tõsta esile süüdistaja negatiivseid omadusi (lad *argumentum ad hominem*), silmakirjalikkust (lad *tu quoque*) või süüdistada ohvrit. Näiteks võidakse

²⁷ Hansson 2015, 2018.

juhtida tähelepanu kõrvale süüdistuste sisult, kujutades nende esitaja käitumist pahatahtliku või ebaõiglasena.

9. Külvata üle informatsiooniga, pakkudes liiga palju ebaolulist ja korduvat infot, mis eksitab ja juhib tähelepanu kõrvale. Näiteks võib süüdistatav hakata auditooriumi segadusse ajamiseks rääkima muudest süüdistustest või tugevaid emotsioone tekitavatest teemadest.

Tähistasime tekstikorpuses nende kategooriate alusel tähenduslikke tekstiosid ja tõlgendasime neid, lähtudes siinsest metoodikapeatükist. Pärast tekstiosade mitmekordset läbitöötamist ilmnis, et analüüsitavates artiklites on kasutatud põhiliselt nelja süütõrjumisviisi. Need leiavad käsitlemist järgmises peatükis.

5. Analüüs: kuidas tõrjub RT süüdistusi, et Venemaa tegeleb valeinfo- ja küberrünnakutega?

Uudisportaali RT artiklites tõrjutakse Venemaa vastu suunatud süüdistusi küber- ja valeinforünnakutes peamiselt neljal moel: (1) süüdistusi kujutatakse alusetutena ja tõendeid olematutena, (2) süüdistajaid kujutatakse pahatahtlikena ja Venemaad ohvrina, (3) süüdistajaid kujutatakse ebausaldusväärsete või naeruväärsetena ning (4) lugejad aetakse segadusse, et juhtida tähelepanu süüdistustelt eemale või panna neis kahtlema. Alljärgnevalt uurime ja avame lähemalt selleks kasutatavaid keelelisi võtteid.

5.1. Süüdistusi kujutatakse alusetutena, tõendeid olematutena

Süüdistustele, et Venemaa on korraldanud küber- või inforünnaku, on RT lugudes üks põhilisi vastuväiteid tõendite puudumine. Isegi kui rünnaku toimumist tunnistatakse, eitatakse Venemaa seotust sellega.

Näiteks RT artiklis „Hacking accusations against Russia a smear campaign timed with NATO cyberwarfare meeting – diplomat“²⁸, milles kommenteeritakse Venemaa süüdistamist küberrünnakutes ja süüdistuste ajaliskokkulangevust NATO kübersõjateemalise kohtumisega, on öeldud kõikide süüdistuste kohta, et süüd ei ole tõestatud. Mitmel korral on kasutatud fraasi

²⁸ **Hacking accusations against Russia a smear campaign timed with NATO cyberwarfare meeting – diplomat** 2018. – RT, October 4. <https://www.rt.com/news/440344-hacking-allegations-ambassador-interview/> (15.06.2020). [**Hacking accusations against Russia** 2018]

väidetav häkkimine (ingl *alleged hacking*) ning väidetud, et tegu on rünnakutega, millel ei ole *korralikku tõestust* (ingl *proper proof*). Samas võib *proper proof* tõlkes tähendada nii seda, et pole tõendeid, kui ka seda, et tõendid ei ole korralikud, usaldusväärsed. Artiklis väidab Venemaa suursaadik häkkimis-süüdistuste tõrjumiseks, et lääneriigid

/.../ kasutasid meediat, et võimendada Venemaa-vastaseid süüdistusi, andes samal ajal väiteid kinnitavaid tõendeid vähe või üldse mitte.²⁹

USA ekspertiisi puudumist mainitakse artiklis „Another propaganda attack: Russian Foreign Ministry hits back over US ‘Evil Corp’ claims“³⁰. Selles mõistetakse hukka USA sanktsioonid 11 Vene kodaniku ja kuue firma vastu, kes on väidetavalt seotud pahavara saatnud küberrünnakutega, mille käigus varastati Lääne institutsioonidelt üle 100 miljoni dollari. Olemasolevad tõendid ei ole RT sõnul pädevad „spetsialistidele“ esitamiseks:

Kuigi Washington süüdistab pidevalt Venemaad „häkkimises“ ning on süüdistanud teda selles ka 2016. aasta USA presidendivalimistel, keeldub ta neid väiteid tõendamast, sest USA-l „lihtsalt puuduvad tõendid, mida ei oleks piinlik spetsialistidele esitada“³¹.

Kuigi ei mainita otse, kes need spetsialistid on, jätab RT mulje, nagu USA poolel oleks tegu amatööridega, kelle esitatud andmeid oleks „piinlik“ spetsialistidele näidata. Sedasi toetatakse arusaama, et USA esitatud süüdistusi ei maksa uskuda.

USA süüdistuste tõrjumiseks artiklis „Another ‘highly likely’-style accusation: Moscow brushes aside ‘evidence-free’ Georgia cyberattack“³², milles väidetakse, et Venemaa sõjaväeluure on teinud küberrünnaku Gruusia veebilehekülgedele, argumenteerib RT järgmiselt:

²⁹ */.../ used the media to amplify anti-Russian allegations while providing little or no evidence at all to back the claims.*

³⁰ **‘Another propaganda attack’: Russian Foreign Ministry hits back over US ‘Evil Corp’ claims** 2019. – RT, December 6. <https://www.rt.com/news/475234-russian-foreign-ministry-response-us-sanctions-cyber/> (05.06.2020). [**Another propaganda attack’** 2019]

³¹ *While Washington constantly accuses Russia of “hacking,” including the 2016 US presidential election, it refuses to present any proof of those claims, because the US “simply has no evidence that would not be embarrassing to put on the table in front of specialists”.*

³² **Another ‘highly likely’-style accusation: Moscow brushes aside ‘evidence-free’ Georgia cyberattack** 2020. – RT, February 21. <https://www.rt.com/news/481374-russia-georgia-cyber-attack-blame/> (12.05.2020). [**Another ‘highly likely’-style accusation** 2020]

Väärrib tähelepanu, et Venemaa süüdistajad jäid väidete toetamiseks tõendite esitamisel napisõnaliseks. Ei antud tehnilisi detaile ega isegi lühikest seletust uurimisprotsessi kohta. Venemaa välisministeerium viitas sellele faktile, kui ta tõrjus süüdistused tagasi. „Tõendite puudumist ja poliitilist motivatsiooni selle ilmselgelt orkestreeritud inforünnaku taga on võimatu mitte märgata,“ öeldi avalduses. „Võttis peaaegu neli kuud, et teha Venemaa patuoinaks intsidendi eest, mis toimus eelmise aasta 28. oktoobril. Kõik süüdistused on kurikuulsas stiilis „väga tõenäoline“,“ võtsid nad kokku. Seejuures viidati Ühendkuningriigi endise peaministri Theresa May sõnadele, kui ta oli süüdistanud Venemaad pärast Sergei Skripali mürgitamist 2018. aastal.³³

Kahes esimeses lauses on seatud kahtluse alla tõendite olemasolu, kuna süüdistajatelt pole väidetavalt saadud ei rünnaku tehnilisi detaile ega uurimisprotsessi selgitust. Kolmandas lauses rõhutab RT, et Venemaa välisministeerium eitab süüdistusi, ning tsiteerib seejärel ministeeriumi avaldust, mille järgi süüdistajad pelgalt lähtuvad eeldusest, et Venemaa süü on „tõenäoline“, mitte ei esita tõendeid. Et seejuures ühtaegu tõrjutakse ka Skripali mürgitamise süüdistust, on strateegia, mis viitab ajaloolisele Venemaa süüdistamise jadale, kujutades Venemaad tagakiusatuna. Seda vaatleme lähemalt järgmises alapeatükis.

Niisamuti nagu küberrünnakute korral, kujutab RT Venemaa süüdistamist alusetuna ka inforünnakutes. Näiteks artiklis „Washington fails to provide proof for alleged Moscow-backed Covid-19 disinformation campaign – Russian Foreign Ministry“³⁴ väidab RT, et Venemaa diplomaatidel ei õnnestu saada USA-lt tõestust süüdistustele, et Moskva juhib koroonaviirusega seotud valeinfokampaaniat. „Washington ei suuda anda tõendeid“ (ingl *Washington fails to provide proof*) on pealkirja esimesed sõnad ning tõendite puudumisele või sobimatusele on viidatud ka edaspidi.

³³ Notably, Russia's accusers were tight-lipped on what evidence they had to support their claims. Neither technical details of the attack nor even a brief explanation of the investigation process were provided. The Russian foreign ministry pointed to this fact as it brushed aside the accusation. “The lack of evidence and political motivation behind this obviously orchestrated information attack are impossible to miss,” it said in a statement. “It took almost four months to make an attempt to scapegoat Russia for the incident that happened on October 28 last year. All the charges are along the lines of the notorious ‘highly likely’ approach,” they concluded, referring to the line used by former UK Prime Minister Theresa May when accusing Russia following the poisoning of Sergei Skripal in 2018.

³⁴ **Washington fails to provide proof for alleged Moscow-backed Covid-19 disinformation campaign – Russian Foreign Ministry** 2020. – RT, April 9. <https://www.rt.com/news/485422-russia-coronavirus-fake-news/> (17.05.2020). [**Washington fails to provide proof** 2020]

*Venemaa diplomaadid kutsusid USA kolleege üles näitama mõnda päris tõendit Ameerika meedia ja ametnike ringlema pandud väidete kohta, et Moskva peab koroonaviiruseteemalist valeuudiste kampaaniat, aga ei ole saanud ühtegi tõendit.*³⁵

Tõendite kohta on öeldud veel järgmist: *alusetud ja ilma sisuta* (ingl *baseless and without substance*); *on endiselt tõendamata* (ingl *remain unsupported by evidence*); *märkimisväärselt faktipuudulikud* (ingl *notably lacking in facts*). Seega RT kordab erinevas sõnastuses väidet, et süüdistused on alusetud, kuna Venemaa ei ole saanud sisulisi, faktipõhiseid tõendeid, millel need rajaneks. Lisaks tuuakse artikli lõpus välja Euroopa välisteestuse raportit analüüsinud Briti teadlaste hinnang: *alusetult süüdistav*. Tegu on kahe RT jaoks sobivat juttu rääkiva teadlasega, kelle teadustööd on RT-s ka varem kajastatud³⁶. Nende teadlaste tegevuse erapooletuse on kahtluse alla seadnud näiteks sõltumatu ajalehe Byline Times ajakirjanik Sarah Hurst. Ta toob esile, et kõnealused teadlased on teinud varem järeldusi vene keelt valesi tõlkides ning on kirjeldanud Putinit kui sümpaatset valitsejat, kelle teod on põhjendatud NATO agressiivse idasuunalise laienemisega.³⁷ Seega kasutab RT süüdistuste hajutamiseks autoriteetsena näivaid Lääne kõneisikuid, kelle arvamused tekitaksid lugejas kahtlusi Lääne süüdistuste tõesuses.

5.2. Süüdistajaid kujutatakse pahatahtlikena, Venemaad ohvrina

RT jätab süüdistuste tõrjumiseks mulje Venemaast kui ohvrast, keda kõik teised (lääneriigid) üheskoos kiusavad. See kujutusviis toetub Venemaa ühele peamisele strateegilisele narratiivile, mille kohaselt Lääs on *russofoobne*, st Venemaa ja vene kultuuri suhtes negatiivselt meelestatud³⁸. Näiteks võib

³⁵ *Russian diplomats called on their US counterparts to provide some actual evidence of allegations circulated by American media and officials that Moscow is waging a coronavirus-themed fake news campaign – but have received none.*

³⁶ **Malic, N.** 2020. No Covid-19 fake news on RT, EU accusations are ‘problematic’ – UK watchdog. – RT, April 7. <https://www.rt.com/news/485230-eu-russian-disinformation-debunked/> (15.04.2020).

³⁷ **Hurst, S.** 2020. UK Academics Get Hefty Grant to ‘Reframe Russia’. – Byline Times, April 14. <https://bylinetimes.com/2020/04/14/uk-academics-get-hefty-grant-to-reframe-russia/> (30.04.2020).

³⁸ **Darczewska, J.; Żochowski, P.** 2015. Russophobia in the Kremlin’s Strategy: A Weapon of Mass Destruction. – Point of View, Issue 56. Warsaw: Centre for Eastern Studies (OSW). **Ventsel, A.; Hansson, S.; Madisson, M.-L.; Sazonov, V.** 2018. Hirnu mehhanismid strateegilistes narratiivides õppuse Zapad 2017 näitel. – Sõjateadlane, nr 8. Cultural, Peace and Conflict Studies Series, Vol. VIII. Tartu: Eesti Ülikoolide Kirjastus. [**Ventsel et al.** 2018]

tuua artikli „Hacking accusations against Russia a smear campaign timed with NATO cyberwarfare meeting – diplomat“³⁹, kus NATO kübersõjateemaline kohtumine on seotud Venemaa süüdistamisega. Artikli esimeses lauses konstrueeritakse arusaam, et Venemaad pidevalt rünnatakse, kuna sõna *latest* (viimatine) viitab sellele, et rünnakuid on olnud veel: „Venemaa-vastaste süüdistuste viimatine laine“.⁴⁰ Laine (ingl *wave*) kui kujundi kasutamine viitab aga sellele, et süüdistusi tuleb palju ja järgemööda. See seab paika pooled – Venemaa *versus* kõik teised –, aga ka selle, et Venemaa on kindlasti ohvripositsioonil. Seda võib võrrelda kiusamisega, mille puhul on tavaline, et mingi grupp kiusab ühte inimest, mitte vastupidi. Sellist arusaama toetab väljend *koordineeritud meediariinnak* (ingl *coordinated media attack*), mis samuti viitab, et ründajaid on mitu. Kui artiklis on viidatud esialgu üksikutele lääneriikidele, siis Vene diplomaadi refereeritud arutluses kaasatakse „kiusajate“ ringi kõik lääneriigid: „Yakovenko lisas, et selles avaldub lääne-riikide käitumismuster /.../“.⁴¹

USA sanktsioone hukka mõistvas artiklis „Another propaganda attack: Russian Foreign Ministry hits back over US ‘Evil Corp’ claims“ selgitatakse samuti, kes on „hea“ ja kes „halb“⁴². Läbivalt on artiklis juttu sellest, kuidas just Venemaa tahab tegelikult hoida häid sidemeid ja teha koostööd, ent USA ei ole sellest huvitatud. Mõneti jätab see mulje USA-st kui pahalasest, kes pidevalt alusetult süüdistab, kuid ei ole nõus koos lahendust leidma. Venemaa soov jätta endast muljet kui initsiatiivikamast osalisest võib olla seotud eesmärgiga mõjuda „hea osalisena“, kes peab paraku tegelema valesüüdistuste ja sanktsioonidega.

Gruusia vastu suunatud küberrünnakute süüd Venemaalt tõrjuvas artiklis „Another ‘highly likely’-style accusation: Moscow brushes aside ‘evidence-free’ Georgia cyberattack“⁴³ leiab näiteid selle kohta, kuidas RT kujutab Venemaad kui tüüpilist ohvrit, keda kõik aina ründavad. Näide:

*Paljud Gruusiast süüdistasid rünnakus Venemaad, ja ennäe imet, kolme kuu möödudes olid süüdistused ametlikud.*⁴⁴

³⁹ **Hacking accusations against Russia** 2018.

⁴⁰ *The latest wave of accusations against Russia.*

⁴¹ *Yakovenko added that there was a pattern of behavior by Western nations /.../.*

⁴² **‘Another propaganda attack’** 2019.

⁴³ **Another ‘highly likely’-style accusation** 2020.

⁴⁴ *Many in Georgia immediately blamed the attack on Russia, and lo and behold, more than three months later the accusation is official.*

Lõik loob kujutluse Venemaast kui tüüpilisest ohvrast. Irooniline väljend *ennäe imet* (ingl *lo and behold*) annab mõista: pole imestada, et Venemaad süüdistatakse. See jätab lugejale mulje, et alati on nii – muster on kogu aeg sama. Artiklis kasutatakse USA, Ühendkuningriigi, Kanada jt süüdistustest rääkides väljendeid, nagu *partnerid asusid Venemaad peagi (ebaõiglaselt) kritiseerima* (ingl *the partners soon piled on Russia*) ning *proovida Venemaast patuoinast teha* (ingl *make an attempt to scapegoat Russia*), mis annavad veelgi kinnitust, et tekstis tahetakse näidata Venemaad ohvrina.

Seda, et Venemaa on tüüpiline ohver, keda kõiges süüdistatakse, kujutab ka järgnev lõik:

Päris tõendite puudumisel hakkavad inimesed, kes on varemgi Venemaad erinevates kübertegudes süüdistanud, spekulerima. Gruusia on „nende naabruskonnas“, ütles Adam Meyers, turvafirma CrowdStrike töötaja. „See on kooskõlas Venemaa taktikaga. Konkreetne tulemus on vähem oluline kui riigi erinevate gruppide seas häirituse ja konflikti põhjustamine.“⁴⁵

Sedasi püüab RT jätta muljet, et on ühed ja samad inimesed, kes kogu aeg Venemaad süüdistavad, kuid keda ei peaks tähele panemagi, kuna nad on justkui parandamatud spekuleraatorid, kellel puuduvad tõendid. RT süüvältimisvõte – Venemaa kujutamine ohvrina – toetub ka selles näites *russofoobia* narratiivile. Ühelt poolt süvendab RT nii Venemaa ohvristaatust, kujutades Venemaad pidevalt teatud inimete rünnaku all olevana, kuid samal ajal kasutab RT vasturünnakuks *argumentum ad hominem*'i, kujutades Venemaa süüdistajaid probleemsetena.

Samas artiklis on kasutusel ka teistsugune süütõrjumisvõte: süüaluse ja süüdistaja rolli vahetamine.

„Tõendite puudumist ja poliitilist motivatsiooni selle ilmselgelt orkestreeritud inforünnaku taga on võimatu mitte märgata,“ /.../.⁴⁶

Siin kujutab RT Venemaa süüdistajaid – lääneriike – süüdlastena. Nimelt on Venemaa välisministeeriumi sõnul tegu hoopis Venemaa vastu suunatud poliitiliselt motiveeritud inforünnakuga. Sõna *obviously* (ilmselgelt)

⁴⁵ *In the absence of actual proof, people with a record of accusing Russia of various nefarious cyber deeds resorted to speculation. Georgia is “in their neighborhood,” said Adam Meyers from the security firm CrowdStrike. “It’s in line with Russian tactics. The specific outcome is less important than causing upheaval and conflict between different groups in the country.”*

⁴⁶ *“The lack of evidence and political motivation behind this obviously orchestrated information attack are impossible to miss,” /.../.*

kasutamine on seejuures keeleline mõjutusvõte, millega välditakse enda väidete kohta tõendusmaterjali esitamist. Taas kujutatakse Venemaad ohvrina, keda kõik ründavad: sõna *orchestrated* viitab, et ründajaid on mitu ning nende tegevus koordineeritud.

Sama võtet kasutatakse ka koroonaviirusega seotud valeinforünnakute süüdistuste tõrjumiseks artiklis „Washington fails to provide proof for alleged Moscow-backed Covid-19 disinformation campaign – Russian Foreign Ministry“⁴⁷. Võttes kokku Venemaa vastu suunatud süüdistused, pöörab artiklis tsiteeritud Venemaa välisministeeriumi pressiesindaja Maria Zakharova süüdistaja ja süüdistatava rolli ümber.

Nii mõnigi USA uudiseväljaanne on avaldanud lugusid väidetavast hirmu õhutatavast kampaaniast, mille algatasid Kremli-meelne meedia ja hirmuäratavad sotsiaalmeedia botid, ei vähemat. Lisaks ringlesid sotsiaalmeedias vandenõuteooriad, et koroonaviirus võib olla tehnilikult venelaste loodud – ja see paistab olevat USA valitsusagenteuride koordineeritud, avaldas Zakharova. Kõik süüdistused on jäänud tõendamata, isegi pärast Venemaa diplomaatide järjepidevaid katseid leida päris tõestust väidetavale kurjategemisele.⁴⁸

Esialgu on mainitud, et USA uudiseväljaanded süüdistavad Venemaad hirmutamiskampaanias (vt 1. lause). Seejärel tuuakse sisse justkui lisa-informatsioon, millega ootamatult muudetakse rolle (2. lause), näidates, et USA ei piirdu mitte ainult süüdistamisega, vaid ka ründab Venemaad sotsiaalmeedias vandenõuteooriaid levitades. Ventsel jt⁴⁹ on kirjeldanud, et Venemaa üks süüvältimismeetodeid on kasutada antiteetulist loogikat⁵⁰. Selle põhimõte on süüdistada teisi täpselt samades tegudes, milles teda ennast süüdistatakse: muudetakse ära riikide nimed, ent kirjeldatavad tegevused jäävad täpselt samaks. Eespool tsiteeritud lõigu 2. lause paistab näitlikustavat sellist strateegiat.

⁴⁷ **Washington fails to provide proof** 2020.

⁴⁸ *Several US news outlets have run stories on an alleged fear-mongering campaign waged by pro-Kremlin media and fearsome social media bots, no less. In addition, conspiracy theories that the coronavirus might have been artificially created by the Russians circulated on social media – and the effort appeared to be coordinated by US government agencies, Zakharova stated. All the accusations remain unsupported by evidence, even after persistent attempts by Russian diplomats to try and get some actual proof of the alleged evil-doing.*

⁴⁹ **Ventsel, A.; Hansson, S.; Madisson, M.-L.; Sazonov, V.** 2021. Discourse of fear in strategic narratives: The case of Russia's Zapad war games. – *Media, War & Conflict*, Vol. 14, Issue 1. <https://doi.org/10.1177/1750635219856552> (06.08.2021). [Ventsel et al. 2021]

⁵⁰ Vt ka **Madisson, M.-L.; Ventsel, A.** 2020. *Strategic Conspiracy Narratives: A Semiotic Approach*. London: Routledge.

Iroonilisel kombel ei paku Venemaa välisministeerium ise USA-d Venemaa-vastastes rünnakutes süüdistades välja mingeid tõendeid peale spekulatsioonide „paistab olevat USA valitsusorganisatsioonide koordineeritud“ (ingl *appeared to be coordinated by US government agencies*).

Ohvristaatust süvendab samas artiklis viitamine südametunnistusele. Venemaad kujutatakse moraalse osalisena ja USA-d ebamoraalsena:

Kogu koroonapandeemia kulgu on saatnud Venemaa ning vaheldumisi Hiina ja Iraani vastu suunatud süüdistused valede ja hirmu levitamises Läänes. Nagu tappev haigus, millesse on nakatunud 1,5 miljonit inimest ja mille tõttu on surnud üle 90 000 inimese, ei oleks piisavalt hirmus.⁵¹

Siin on RT loonud huvitava konstruktsiooni: see, et tegu on hirmsa globaalse haigusega, justkui välistaks selle, et Venemaa võiks Läänes hirmu ja valesid levitada. See võib jätta (ekskliku) mulje, nagu oleks pandeemia tõttu Venemaal igasugune geopoliitiline mõjutustegevus teadmata ajaks peatatud. RT paneb sel viisil rõhku auditooriumi emotsioonidele, esitades traagilist statistikat, mille kõrval tundub Venemaa süüdistamine alatu.

Süüdistaja ja süüdistatava rollide sujuv muutmine läheb kokku Venemaa alalise ohvristaatuse konstrueerimisega. Näiteks kasutatakse samas artiklis fraasi, mis kujutab Venemaad igavese tagakiusatu või patuoinana, kelle süüdistamine tagab Läänes süüdistajale kindla edu: „Venemaa vankumatu süüdistamine Läänes jätkub“.⁵²

See kujutusviis põhineb taas *russofoobia* narratiivil. Niisamuti näitab RT Venemaad ohvrina sama artikli lõigus, mis räägib Euroopa välisteenistuse koostatud Venemaa valeinfot paljastavast raportist. RT väidab, et see raport „koosnes peaaegu tervenisti hirmsa venelase metafooriga“.⁵³

5.3. Süüdistajaid kujutatakse ebausaldusväärsete või naeruväärsetena

RT kujutab Venemaad küber- ja valeinforünnakutes süüdistavaid lääneriikide esindajaid sageli ebausaldusväärsete või naeruväärsetena, püüdes nii pisen-dada Venemaale esitatud süüdistuste tõsiseltvõetavust.

⁵¹ *The whole course of the coronavirus pandemic has been accompanied by allegations against Russia and – alternately – China and Iran of spreading lies and fear in the West. As if the deadly disease, which has already affected over 1.5 million people globally and killed more than 90,000, was not scary enough as it is.*

⁵² *The fail-proof ‘blame Russia’ approach persisting in the West in recent years [...].*

⁵³ *[...] composed almost entirely of ‘scary Russians’ tropes [...].*

Näiteks RT artiklis „We want to believe: ‘Russian hacking’ memo REVEALS how US intel pinned leaks to Kremlin“⁵⁴ kommenteeritakse päev varem avalikustatud dokumente, mis räägivad Venemaa võimalikust sekkumisest USA 2016. aasta presidendivalimistesse. Selles väidab RT autor Nebojsa Malic dokumendi loojaid naeruvääristades, et Venemaa süüdistamine põhineb ainult ühe kitsa ringi *uskumises* Venemaa süüdiollemisse.

Seda lugedes rabab lugejat USA „luurekogukonna“ või õigemini [James] Clapperi hoolikalt valitud CIA, FBI ja NSA töötajate, kes selle ülesande said, ringpõhjendamine. USA luurekogukond on „veendunud“, et Venemaa valitsus oli e-kirjade paljastamise taga, sest nende avaldamine on „kooskõlas Venemaa meetodite ja ajenditega“, väidavad jutupunktid. Teisisõnu, see sobib kokku sellega, mida USA spioonid usuvad olevat Venemaa eesmärgiks, seetõttu see pidi olema Kremli tegu!⁵⁵

Artiklit läbiv teema on seotud väidetava *ringpõhjendusega*, USA luureagentuuridele omistatava loogikaveaga, mida on nimetatud eespool 1. lauses ning mida avatakse lähemalt sama lõigu 2. ja 3. lauses: USA süüdistused Venemaa vastu põhinevat pelgalt USA luurajate *veendumusel*, et Venemaa on süüdi. USA ametnikke kujutatakse eeldavat, et kui tegevused on Venemaale iseloomulikud, on nende taga tõenäoliselt Venemaa. Artiklis võrdsustab autor sellise loogika „uskumusega“, mida ei saa tõendada, jättes sedasi mulje, et raporti loojad ei ole tõsiseltvõetavad.

Malic seab kahtluse alla ka raporti loojate kuulumise USA luurekogukonda (ingl *intelligence community*), kirjeldades *luurekogukonda* jutumärkides ja selgitades, et pigem on tegu siseluure juhi James Clapperi valitud grupi inimestega (1. lause). Ehkki mainitud on kolme suurt USA organisatsiooni, mis on tuntud just luuretegevuse poolest, võivad jutumärgid viidata, nagu nende organisatsioonide inimesed ei kuuluks luurekogukonda. See seab kahtluse alla ka kirjutatud raporti usaldusväarsuse. Hiljem enam jutumärke luurekogukonnast rääkides ei kasutata ja 2. lause alguses on jutumärkides

⁵⁴ Malic, N. 2018. We want to believe: ‘Russian hacking’ memo REVEALS how US intel pinned leaks to Kremlin. – RT, November 10. <https://www.rt.com/usa/443644-russia-hacking-methods-election-memo/> (08.06.2020).

⁵⁵ *Reading through it, one is struck by the circular reasoning of the US “intelligence community” – or rather, Clapper’s hand-picked group of CIA, FBI and NSA people charged with coming up with the assessment. The US intelligence community is “confident” that the Russian government was behind the “compromises” of emails, because their release is “consistent with the methods and motivations of Russian-directed efforts,” the talking points say. In other words, this fits what US spies believe are Russian objectives, therefore it had to be the Kremlin doing it!*

sõna *confident* (veendunud). Nüüd tunnistab Malic küll luurekogukonna olemasolu, ent naeruväärustab nende raporti järeldust ja seeläbi ka ehk kogu USA luurekogukonda. Mis puudutab uskumustel põhinevaid järeldusi, ei saa luurekogukond olla Malicu järgi veendunud, et Venemaa on olnud erinevate tegude taga. Tsiteeritud lõigu viimases lauses nimetatakse raporti autoreid juba spioonideks (ingl *spies*), mis võib selles kontekstis mõjuda halvustavalt. Sama halvustaval moel nimetatakse koroonaviirusega seotud valeinfo levitamise süüdistusi käsitlevas artiklis „Washington fails to provide proof for alleged Moscow-backed Covid-19 disinformation campaign – Russian Foreign Ministry“⁵⁶ Euroopa välisteenistuse strateegilise kommunikatsiooni osakonda propagandaharuks.

USA kõneisikute usaldusväärsus seatakse kahtluse alla veel koroonaviirusega seotud valeinfo levitamise süüdistusi tõrjuvas artiklis „Russia isn’t only behind election hacking! They’re also trying to smear US over coronavirus ... according to State Department“⁵⁷. Süüdistuste kohta öeldakse, et nende taga olev institutsioon ei ole usaldusväärne ja ühtegi tõendit pole esitatud. USA erisaadiku, Globaalsete Tegevuste Keskuse (Global Engagement Center; GEC) juhi kommentaarile, mis süüdistab Venemaad USA-Hiina suhete negatiivses mõjutamises, järgneb institutsiooni võime kahtluse alla seadmine. Näiteks viitab RT, et ei ole selge, kas asutus üldse on kogunud informatsiooni Venemaa võimaliku koroonaviirusega seotud valeinfo-kampaania kohta: *väidetavalt kogutud raportisse* (ingl *supposedly gathered in a report*). Esile on toodud, et Globaalsete Tegevuste Keskuse tegevus on olnud varemgi küsitav. Seda on RT väitel süüdistatud näiteks president Trumpi Iraani-poliitikat kritiseerinute halvustamises. Iga seesugune viide süüdistaja (väidetavatele) negatiivsetele omadustele või varasematele (väidetavatele) pahategudele võib aidata vähendada süüdistaja ja süüdistuse tõsiseltvõetavust.

5.4. Lugeja aetakse segadusse

Lisaks süüdistusi tõrjuvale argumentatsioonile tuleb RT-s ette ka lugeja eksitamist, millega juhatakse tähelepanu süüdistustelt ära või pannakse neis kahtlema.

⁵⁶ **Washington fails to provide proof** 2020.

⁵⁷ **Russia isn’t only behind election hacking! They’re also trying to smear US over coronavirus ... according to State Department** 2020. – RT, February 22. <https://www.rt.com/usa/481485-coronavirus-russia-state-department/> (05.05.2020). [**Russia isn’t only behind election hacking!** 2020]

Näiteks demonstreeritakse või müstifitseeritakse Gruusia vastu suunatud küberrünnakuid käsitlevas artiklis „Another ‘highly likely’-style accusation: Moscow brushes aside ‘evidence-free’ Georgia cyberattack“⁵⁸ läbiva varjatud narratiivina Venemaa küberjõudu. Selle eesmärk võib olla juhtida lugeja tähelepanu eemale Gruusia, USA, Kanada ja teiste riikide süüdistuselt, mille järgi on Venemaa Luure Peavalitsuse üksus Gruusiat tabanud küberrünnakute taga. Artikli alguses on mainitud, et väidetavalt on rünnatud üle 15 000 veebilehe, samal ajal kui näiteks BBC uudises⁵⁹ on see arv palju tagasihoidlikum: „üle 2000“. Mastaapide kujutamine suuremana võib olla Venemaale sel juhul kasulik. Esiteks võimaldab see jätta mulje, et süüdistusi puudutavad andmed on vastukäivad, ning seega ei pruugi süüdistused tugineda kindlale alusele. Teiseks: mida suuremat hulka veebilehekülgi väidetavalt rünnati, seda suurem näib olevat ründaja võime. Seega lugeja ei pruugi enam keskenduda niivõrd Venemaa vastu suunatud süüdistustele, vaid võib hakata mõtlema küberrünnaku mastaabile ja teostuse keerukusele. Niisugust vägevuse näitamist arvudega manipuleerides on varem käsitletud ka Ventsel jt⁶⁰ Venemaa hirmunarratiividest kirjutades.

Väärib märkimist, et samas RT artiklis on mainitud nii 2016. aasta USA presidendivalimisi, millesse Venemaa väidetavalt sekkus, kui ka topeltagent Skripali mürgitamist 2018. aastal⁶¹. Nendest mitte enam aktuaalsetest sündmustest rääkimine juhib lugeja tähelepanu kõrvale Venemaa vastu suunatud küberrünnakute süüdistustelt. Seejuures aitab erinevate ajalooliste rünnakusüüdistuste retooriline seostamine kujutada Venemaad võimsa ja ohtliku rahvusvahelise toimijana. Luure Peavalitsuse (GRU) üksuse väidetavale ulatuslikule mõjule ja kübervõimele viitamine võib tekitada lugejas mõtteid Venemaast kui superjõust. Segadust, salapära ja ruumi spekulatsioonideks lisab artikli viimases lauses viide Venemaa firmadele, kes said RT väitel USA riiklikust luureagentuurist lähtunud küberrelvarünnaku mõõtu pahavara-rünnakute tõttu kannatada:

Nende ohvrite seas olid Venemaa õligigant Rosneft, metallitootja Evraz ja Venemaa Keskpank.⁶²

⁵⁸ **Another ‘highly likely’-style accusation** 2020.

⁵⁹ **UK says Russia’s GRU behind massive Georgia cyber-attack** 2020. – BBC, February 20. <https://www.bbc.com/news/technology-51576445> (23.05.2020).

⁶⁰ **Ventsel et al.** 2018, lk 103–127. **Ventsel et al.** 2021.

⁶¹ **Another ‘highly likely’-style accusation** 2020.

⁶² *Among their victims were Russian oil giant Rosneft, metal-maker Evraz and the Russian Central Bank.*

Varasemate sündmuste ootamatut lugudesse põimimist tuleb ette ka koroonaviirusega seotud valeinfot käsitlevas artiklis „Russia isn’t only behind election hacking! They’re also trying to smear US over coronavirus ... according to State Department“⁶³. Juba pealkiri väidab, et „enam ei ole Venemaa üksnes valimistes sekkumise taga, vaid püüab mustata USA-d ka seoses koroonaviirusega“. Valeinfosüüdistus seotakse nelja aasta taguse küberründejuhtumiga, mistõttu lugeja hakkab tõenäoliselt mõtlema ka USA presidendivalimistest ja Venemaa võimalikust sekkumisest neisse. Nii hajutatakse tähelepanu konkreetsetelt juhtumilt ning samal ajal vihjatakse Venemaa rahvusvahelisele mõjukusele. RT süvendab samas artiklis muljet ulatuslikust operatsioonist, tuues detailselt välja väidetavad teod, mille tõttu on Venemaale süüdistused esitatud. Näiteks on mainitud, et väidetavalt on kampaaniaga seotud tuhandeid päris inimesi, mitte pelgalt botte, kes kõik on saanud otse Venemaa valitsuselt rohelise tule USA maine kahjustamiseks. Artiklist selgub, et kampaania osalistena süüdistatakse ka meediakanaleid RT ja Sputnik. Kõik see suunab lugejat mõtlema pigem rünnaku mastaabile, viib artikli fookuse eemale konkreetsetest süüdistustest ning muudab artikli sõnumi hoopiski Venemaa tegevuse rahvusvahelist haaret ja võimsust rõhutavaks.

Salapära rõhutamiseks ja lugejas kahtluste süvendamiseks on artikli viimases lõigus mainitud naeruvääristaval moel veel Venemaa süüdistamist USA presidendivalimiste mõjutamises:

Neile, kes hoiavad end teemaga kursis: USA ametnikud on nüüdseks süüdistanud Venemaad mitte ainult katses kasutada koroonaviirust ära USA reputatsiooni kahjustamiseks, vaid ka vandenõus Trumpiga 2016. aasta valimiste võitmiseks /.../.⁶⁴

Nagu Ventsel jt⁶⁵ on selgitanud, võib niisugune naeruvääristav toon lisada salapära ja võimendada nõnda Venemaa kui superjõu kuvandit. See võib aga omakorda viia lugeja tähelepanu eemale Venemaale esitatud valeinfo levitamise süüdistustelt.

⁶³ **Russia isn’t only behind election hacking!** 2020.

⁶⁴ *For those keeping track at home, US officials have now blamed Russia for not only using the coronavirus to try and hurt the US’ “reputation,” but they have also conspired with Trump to win the 2016 election /.../.*

⁶⁵ **Ventsel et al.** 2021.

6. Kokkuvõte

Venemaa kasutab oma riiklikult rahastatud meediakanaleid muu hulgas enese poliitika ja tegude õigustamiseks ning enda vastu esitatud mitmesuguste süüdistuste tõrjumiseks. Siinsest analüüsist nähtub, et portaali RT lugudes tõrjub Venemaa süüdistusi küber- ja inforünnakute korraldamises peamiselt neljal moel.

Esiteks väidab RT, et Venemaale esitatud süüdistused on alusetud, kuna need ei põhine kindlatel faktidel, mida Venemaa eksperdid oleks saanud hinnata. RT tsiteerib Venemaa valitsuse ametlikke avaldusi, milles eitatakse süüd küber- ja valeinforünnakutes, ning kasutab võimalusel Lääne kõneisikute tsitaate moel, mis võimaldab tekitada kahtlusi süüdistuste tõeväärtuses.

Teiseks kujutab RT küber- ja valeinforünnakutest kõnelevates lugudes Venemaad ohvrina ning Venemaa süüdistajaid – eelkõige USA-d – pahahtlikena. Selleks kasutatakse sõnu ja väljendeid, mis viitavad, nagu oleks Venemaa see, keda kõik lääneriigid alati süüdistavad, ehkki Venemaa justkui tahab olla suhete parandaja rollis. Taolise ohvrirolli konstrueerimise alus on ajalooline *russofoobia* narratiiv.

Kolmandaks kirjeldab RT Venemaa süüdistajate ebausaldusväarsuse näitamiseks ja naeruvääristamiseks neid halvustavalt, kasutades süüdistajate nimetamisel negatiivse konnotatsiooniga sõnu ning seades nende teadmised kahtluse alla. Süü vältimiseks kirjeldatakse RT-s, kuidas Venemaa vastu suunatud süüdistused põhinevad sageli vaid USA või lääneriikide „uskumisel“ Venemaa süüdiollemisele.

Neljandaks ajab RT lugejaid segadusse, et juhtida tähelepanu süüdistustelt või panna neis kahtlema. Selleks seostab RT Venemaale esitatud süüdistusi muude (ajalooliste) sündmustega ning kujutab Venemaad kui superjõudu.

Lugejad peaksid suhtuma RT avaldatud materjalidesse kriitiliselt, kuna RT-s uudistena esitletud lood on kirjutatud Venemaa välispoliitilistest eesmärkidest lähtudes. Need kujutavad NATO riike ebakompetentsete ja killustatutena ning süvendavad usaldamatust Lääne demokraatlike institutsioonide vastu. Venemaad kujutatakse ühtaegu nii süütu ohvri kui ka üleilmse superjõuna. Järjekindel küber- ja valeinforünnakute korraldamise eitamine näib olevat Venemaale mugav valik: NATO ja Euroopa Liidu riikidel on Venemaa küberrünnakutele keeruline vastulööki anda või valeinfokampaania vastuseks sanktsioone kehtestada, kuna seaduslikku alust nendeks sageli ei ole. Küber- ja valeinforünnakute mõju teistele riikidele võib aga olla laastav ja ohustada nende suveräänsust. Seepärast väärivad Venemaa kommunikatiivsed enesekaitsevõtted kindlasti lähemat uurimist. Näiteks tasuks RT ja teiste

samalaadsete propagandakanalite analüüsijatel pöörata tähelepanu süüdistuste tõrjumisele seoses inimõiguste rikkumisega Venemaal ning analüüsida peale tekstide ka pildimaterjali strateegilist kasutamist julgeolekupoliitilistes süümängudes.

Kirjandus

Another ‘highly likely’-style accusation: Moscow brushes aside ‘evidence-free’ Georgia cyberattack 2020. – RT, February 21.

<https://www.rt.com/news/481374-russia-georgia-cyberattack-blame/> (12.05.2020).

‘Another propaganda attack’: Russian Foreign Ministry hits back over US ‘Evil Corp’ claims 2019. – RT, December 6.

<https://www.rt.com/news/475234-russian-foreign-ministry-response-us-sanctions-cyber/> (05.06.2020).

Bruijn, H. de; Janssen, M. 2017. Building cybersecurity awareness: The need for evidence-based framing strategies. – *Government Information Quarterly*, Vol. 34, No. 1, pp. 1–7.

Cohen, R. S.; Radin, A. 2019. *Russia’s Hostile Measures in Europe: Understanding the Threat*. Santa Monica, California: RAND Corporation.

Darczewska, J.; Żochowski, P. 2015. *Russophobia in the Kremlin’s Strategy: A Weapon of Mass Destruction*. – *Point of View*, Issue 56. Warsaw: Centre for Eastern Studies (OSW).

Fedchenko, Y. 2016. *Kremlin propaganda: Soviet active measures by other means*. – *Sõjateadlane (Estonian Journal of Military Studies)*, Vol. 2. Tartu: Eesti Ülikoolide Kirjastus, pp. 141–170.

Galeotti, M. 2016. Hybrid, ambiguous, and non-linear? How new is Russia’s ‘new way of war’? – *Small Wars & Insurgencies*, Vol. 27, Issue 2, pp. 282–301.

Hacking accusations against Russia a smear campaign timed with NATO cyberwarfare meeting – diplomat 2018. – RT, October 4.

<https://www.rt.com/news/440344-hacking-allegations-ambassador-interview/> (15.06.2020).

Hansson, S. 2015. Discursive strategies of blame avoidance in government: A framework for analysis. – *Discourse & Society*, Vol. 26, Issue 3, pp. 297–322.

Hansson, S. 2018. The discursive micro-politics of blame avoidance: Unpacking the language of government blame games. – *Policy Sciences*, Vol. 51, Issue 4, pp. 545–564.

Hansson, S. 2019. *Brexit and blame avoidance: Officeholders’ discursive strategies of self-preservation*. – Koller, V.; Kopf, S.; Miglbauer, M. (eds.). *Discourses of Brexit*. London: Routledge, pp. 191–207.

Hellman, M.; Wagnsson, C. 2017. How can European states respond to Russian information warfare? An analytical framework. – *European Security*, Vol. 26, Issue 2, pp. 153–170.

- Hood, C.** 2011. *The Blame Game: Spin, Bureaucracy, and Self-Preservation in Government*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Hurst, S.** 2020. UK Academics Get Hefty Grant to 'Reframe Russia' – *Byline Times*, April 14.
<https://bylinetimes.com/2020/04/14/uk-academics-get-hefty-grant-to-reframe-russia/> (30.04.2020).
- Jasper, S.** 2020. *Russian Cyber Operations: Coding the Boundaries of Conflict*. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Lucas, E.; Pomerantsev, P.** 2017. *Winning the Information War Redux: Techniques and Counterstrategies to Russian Propaganda in Central and Eastern Europe*. Extended and Revised Edition. Center for European Policy Analysis (CEPA).
https://docs.wixstatic.com/ugd/644196_264a764d8fc04714a883355f4ac682b9.pdf (22.07.2020).
- Lupion, M.** 2018. The Gray War of Our Time: Information Warfare and the Kremlin's Weaponization of Russian-Language Digital News. – *The Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 31, No. 3, pp. 329–353.
- Madisson, M.-L.; Ventsel, A.** 2020. *Strategic Conspiracy Narratives: A Semiotic Approach*. London: Routledge.
- Malic, N.** 2018. We want to believe: 'Russian hacking' memo REVEALS how US intel pinned leaks to Kremlin. – RT, November 10.
<https://www.rt.com/usa/443644-russia-hacking-methods-election-memo/> (08.06.2020).
- Malic, N.** 2020. No Covid-19 fake news on RT, EU accusations are 'problematic' – UK watchdog. – RT, April 7.
<https://www.rt.com/news/485230-eu-russian-disinformation-debunked/> (15.04.2020).
- Meister, S.** (ed.) 2018. *Understanding Russian Communication Strategy: Case Studies of Serbia and Estonia*. – ifa (Institut für Auslandsbeziehungen) Edition Culture and Foreign Policy.
<https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/59979> (26.05.2020).
- Miazhevich, G.** 2018. Nation branding in the post-broadcast era: The case of RT. – *European Journal of Cultural Studies*, Vol. 21, Issue 5, pp. 575–593.
- Mölder, H.; Sazonov, V.** 2018. Information Warfare as the Hobbesian Concept of Modern Times – The Principles, Techniques, and Tools of Russian Information Operations in the Donbass. – *The Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 31, Issue 3, pp. 308–328.
- Orttung, R. W.; Nelson, E.** 2019. Russia Today's strategy and effectiveness on YouTube. – *Post-Soviet Affairs*, Vol. 35, Issue 2, pp. 77–92.
- Richter, M. L.** 2017. The Kremlin's Platform for 'Useful Idiots' in the West: An Overview of RT's Editorial Strategy and Evidence of Impact. – *European Values*.
<https://mronline.org/wp-content/uploads/2017/12/Overview-of-RTs-Editorial-Strategy-and-Evidence-of-Impact-1.pdf> (04.10.2021).

- Rid, T.** 2020. *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare*. London: Profile Books.
- RT.** <https://www.rt.com/about-us/> (27.04.2020).
- Russia isn't only behind election hacking! They're also trying to smear US over coronavirus ... according to State Department** 2020. – RT, February 22. <https://www.rt.com/usa/481485-coronavirus-russia-state-department/> (05.05.2020).
- Sazonov, V.; Müür, K.; Mölder, H.** 2016. *Russian Information Campaign Against Ukrainian State and Defence Forces*. – NATO Strategic Communications Centre of Excellence, April 26. <https://stratcomcoe.org/russian-information-campaign-against-ukrainian-state-and-defence-forces-0> (23.07.2020).
- Thomas, T.** 2014. *Russia's Information Warfare Strategy: Can the Nation Cope in Future Conflicts?* – *The Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 27, Issue 1, pp. 101–130.
- Thornton, R.** 2015. *The Changing Nature of Modern Warfare*. – *RUSI Journal*, Vol. 160, Issue 4, pp. 40–48.
- UK says Russia's GRU behind massive Georgia cyber-attack** 2020. – BBC, February 20. <https://www.bbc.com/news/technology-51576445> (23.05.2020).
- Ventsel, A.; Hansson, S.; Madisson, M.-L.; Sazonov, V.** 2018. *Hirmu mehhanismid strateegilistes narratiivides õppuse Zapad 2017 näitel*. – *Sõjateadlane*, nr 8. Cultural, Peace and Conflict Studies Series, Vol. VIII. Tartu: Eesti Ülikoolide Kirjastus, lk 103–127.
- Ventsel, A.; Hansson, S.; Madisson, M.-L.; Sazonov, V.** 2021. *Discourse of fear in strategic narratives: The case of Russia's Zapad war games*. – *Media, War & Conflict*, Vol. 14, Issue 1, pp. 21–39. <https://doi.org/10.1177/1750635219856552> (06.08.2021).
- Ventsel, A.; Madisson, M.-L.; Hansson, S.** 2021. *Russia's Strategic Blame Narratives: Comparative Analysis of Domestic and International Media Coverage About 5G*. – Mölder, H.; Sazonov, V.; Chochia, A.; Kerikmäe, T. (eds.). *The Russian Federation in Global Knowledge Warfare*. Cham: Springer, pp. 267–294.
- Wardle, C.; Derakhshan, H.** 2017. *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Council of Europe report DGI(2017)09. <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c> (10.06.2020).
- Washington fails to provide proof for alleged Moscow-backed Covid-19 disinformation campaign – Russian Foreign Ministry** 2020. – RT, April 9. <https://www.rt.com/news/485422-russia-coronavirus-fake-news/> (17.05.2020).
- Weaver, R. K.** 1986. *The Politics of Blame Avoidance*. – *Journal of Public Policy*, Vol. 6, No. 4, pp. 371–398.

Xiang, Y.; Wang, L.; Liu, N. 2017. Coordinated attacks on electric power systems in a cyber-physical environment. – *Electric Power Systems Research*, Vol. 149, pp. 156–168.

Yablokov, I. 2015. Conspiracy Theories as a Russian Public Diplomacy Tool: The Case of Russia Today (RT). – *Politics*, Vol. 35, Issue 3/4, pp. 301–315.

Lipnik **JULIUS KOPPEL**, MA

Kaitseväe 2. jalaväebrigaadi infooperatsioonide jaoskonna ülem

Dr **STEN HANSSON**

Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi kommunikatsiooniuuringute kaasprofessor